

Kreativnost u ranoj i predškolskoj dobi

Labaš Cvetko, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:359147>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Lucija Labaš Cvetko

KREATIVNOST U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI

Završni rad

Petrinja, srpanj 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Lucija Labaš Cvetko

KREATIVNOST U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI

Završni rad

Mentor rada: doc. dr. sc. Svetlana Novaković

Petrinja, srpanj 2023.

SAŽETAK

U radu se pokušava ukazati koliko je za cjelovit razvoj djeteta važno od najranije dobi poticati i razvijati njegovu kreativnost. Djeca su spontana, znatiželjna, zaigrana, sposobna da u svojoj igri kombiniraju i otkrivaju, imaju bogatu maštu. Dječja kreativnost će se javiti na način koji odgovara stupnju njihovog razvoja. Ona nije produktivna, ali pravilnim poticanjem ima mogućnosti razviti se. Da je kreativnost važna, pokazuju i mnogobrojna istraživanja u kojima Guilfordovo divergentno mišljenje, kao važan faktor koji određuje kreativno ponašanje, ima veliko značenje za daljnja istraživanja. Iz različitog shvaćanja prirode kreativnosti proizaći će i različiti programi razvoja kreativnosti. Danas se većina istraživača slaže da programi za razvoj kreativnosti moraju, osim razvijanja kreativnog mišljenja, njegove upotrebe u specifičnim, konkretnim zadacima i širenju znanja, obuhvatiti i emocionalni odgoj kao potporu razvijanja samopouzdanja i kreativne mašte. Budući da je upravo kreativnost ono što razlikuje produktivnu darovitost od potencijalne, većina programa za darovite uključuje komponente razvoja kreativnosti. Darovitost se danas uglavnom određuje kao područno - specifična darovitost po kojoj daroviti pojedinac, uz razvijene opće intelektualne sposobnosti, ima visoke sposobnosti za jedno specifično područje za koje pokazuje visoku motivaciju, predanost i posvećenost, a nju obično nazivamo talent. Za svaku talentiranost, pored općih, potrebne su i specifične sposobnosti, kreativnost i motivacija, a za likovnu talentiranost najvažnija je likovna kreativnost. U razvijanju likovne kreativnosti veliku ulogu imaju kreativni odgajatelji.

Ključne riječi: kreativnost, djeca rane i predškolske dobi, likovna kreativnost, uloga odgajatelja

SUMMARY

The paper tries to show how important it is for the complete development of a child to encourage and develop his creativity from an early age. Children are spontaneous, curious, playful, capable of combining and discovering in their play, and have a rich imagination. Children's creativity will appear in a way that corresponds to their level of development. It is not productive, but with proper encouragement it has the possibility to develop. That creativity is important is also shown by numerous studies in which Guilford's divergent opinion, as an important factor that determines creative behavior, has great significance for further research. Different understanding of the nature of creativity will result in different creativity development programs. Today, most researchers agree that programs for the development of creativity must, in addition to developing creative thinking, its use in specific, concrete tasks and spreading knowledge, also include emotional education to support the development of self-confidence and creative imagination. Since creativity is what distinguishes productive giftedness from potential giftedness, most gifted programs include creativity development components. Today, giftedness is mostly defined as area-specific giftedness, according to which a gifted individual, in addition to developed general intellectual abilities, has high abilities in one specific area, for which he shows high motivation, commitment and dedication, and we usually call it talent. For any talent, in addition to general and specific abilities, creativity and motivation are needed, and for artistic talent, artistic creativity is the most important. Creative educators play a big role in developing artistic creativity.

Keywords: creativity, early and preschool children, artistic creativity, the role of educators

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. POJAM KREATIVNOSTI.....	2
3. KREATIVNO MIŠLJENJE.....	4
3.1. Konvergentno mišljenje.....	5
3.2. Divergentno mišljenje.....	6
4. RAZVOJNI STUPNJEVI KREATIVNOSTI.....	8
5. DAROVITOST I KREATIVNOST.....	9
6. POTICAJNO OKRUŽENJE ZA RAZVOJ KREATIVNOSTI.....	10
7. ULOGA ODGOJITELJA U LIKOVNIM AKTIVNOSTIMA DJECE.....	12
8. PRAKTIČNE LIKOVNO-KREATIVNE AKTIVNOSTI S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI.....	14
9. ZAKLJUČAK.....	30
Literatura.....	31
Prilozi.....	33
Izjava o izvornosti završnog rada.....	34
Zahvala.....	35

1. UVOD

Djeca već od najranije dobi izražavaju svoju kreativnost, iskazuju veliku potrebu za stvaranjem, istraživanjem te manipulacijom predmetima. Upravo kroz tu manipulaciju u svakodnevnim prirodnim situacijama, djeca već od prvih mjeseci, nesvjesno, zadovoljavaju svoje stvaralačke potrebe, počevši od istraživanja vlastitog tijela pa sve do prvih modeliranih loptica hranom (Balić Šimrak, 2010). S obzirom na to da su djeca aktivni istraživači svog okruženja, od izrazite je važnosti pružiti im mogućnost aktivnog istraživanja, otkrivanja likovnosti i kreativnosti u svim sferama života. U tom kontekstu važnu ulogu imaju roditelji i odgojitelji koji, kao prvi modeli djetetu trebaju omogućiti mnoštvo motivacijskih poticaja, njegovati njihovo stvaralaštvo i likovnost (Mendeš i sur., 2012). Belamarić navodi kako je likovni jezik, odnosno izraz djece, dana i urođena sposobnost izražavanja - komuniciranja i oblikovanja. (Belamarić, 1987).

Cilj ovog rada je, vodeći se dosadašnjim znanjem i iskustvom stečenim kroz metodičke vježbe na fakultetu, putem stručno-pedagoške prakse i radom u vrtiću, teoretski pobliže istražiti temu kreativnosti koja će biti predstavljena kroz nekoliko poglavlja. Prvo poglavlje govori o samoj definiciji kreativnosti koju su iznijeli brojni autori te pobliže objašnjava kreativnost općenito. Drugo poglavlje govori o kreativnom mišljenju, njegovim karakteristikama te objašnjenju konvergentnog i divergentnog mišljenja. Treće poglavlje govori o razvojnim stupnjevima kreativnosti te razlici između darovitosti i kreativnosti. Četvrto poglavlje objašnjava ulogu odgojitelja, poticajnog okruženja te materijala i sredstava za likovne aktivnosti. U zadnjem poglavlju predstavljane su praktične likovno - kreativne aktivnosti s djecom predškolske dobi.

2. POJAM KREATIVNOSTI

„Kreativnost je inteligencija koja se ludo zabavlja“

Albert Einstein

Kreativnost se kao pojam koristi u svakodnevnom razgovoru, nalazi se na društvenim mrežama, u časopisima te u stručnoj literaturi. Pojam kreativnosti koristi za nekoliko srodnih, a ipak različitih fenomena: kreativnost kao misaoni procesi i operacije kojima se dolazi do novih ideja, kreativnost kao posjedovanje emocionalnih karakteristika načina ponašanja koji omogućuju pojavu originalnosti u mišljenju (radoznalost, otvorenost duha...) i kreativnost kao stvaranje novih ideja i produkata (Čudina-Obradović, 1990). Slunjski (2014) smatra kako je kreativnost stvaranje nečeg novog u kombinaciji s motivacijom, znatiželjom i autonomijom pojedinca koja se temelji na umjetnosti i književnosti. Autorica također naglašava i važnost kreativnosti u područjima arhitekture i ekonomije te navodi da znanost ne bi bilo moguće zamisliti bez kreativnosti, što izjavljuje i sam Albert Einstein, poistovjećujući kreativnost s inteligencijom u navedenom citatu. Srića (2017) kreativnost dijeli na otvorenu i zatvorenu, prema čemu se otvorena kreativnost iskazuje kao opuštena, zaigrana i demokratska, dok je zatvorena usmjerena na rješavanje problema te nekih osobnih zadataka. Također je kreativnost definirao kao sposobnost pojedinca u otkrivanju novih ideja koje su usko povezane s intuicijom. Jurčević (2018) navodi kreativnost kao novi, nekoristeni proces koji je u potpunosti originalan, „stvaranje novih i originalnih umjetničkih tehničkih i znanstvenih tvorevina“ (Jurčević, 2018; str. 1). Barron (1988; prema Arar i Rački, 2003) pojam kreativnosti definira kao nešto novo i prikladno, pri čemu je produkt kreativnog procesa originalan te izaziva čuđenje okoline. Iako postoje brojne definicije kreativnosti, većina ih se slaže s tvrdnjom da je kreativnost aktivnost koja daje nove, originalne proizvode, bilo u materijalnoj ili duhovnoj sferi. Csikszentmihalyi (1996) kreativnost razumije kao dinamičan splet kulturno-socijalnih faktora područja na kojem se kreativnost pojavljuje i pojedinčevih osobnih karakteristika. Csikszentmihalyi je razvio koncept poznat kao zanos (*flow*), predstavlja pak pojedinčev središnji motivacijski faktor pri kreativnom mišljenju i znanju. Obuhvaća stanje uma, koje je značajno za kreativnog pojedinca, u procesu u kojem se on u potpunosti usredotoči na zadatak/problem tako da okoline gotovo nije svjestan, a udubljenost u aktivnost traje više sati. Amabile (1996) je istraživala utjecaj motivacijskih poticaja na umjetničku kreativnost te navodi da se kreativne procese potiče unutarnjom motivacijom (npr. zadovoljstvo, interesi), dok ih vanjski poticaji, poput očekivanja i nagrade, ometaju. Između četiri ključna faktora za razvoj

kreativnosti, Amabile pored unutarnje motivacije uvrštava i kognitivne, osobne i socijalne faktore.

Osim mišljenja, elementi koji čine kreativnost su i kreativni (konkretni ili apstraktni) produkt, kreativni proces, osobne karakteristike pojedinca i interakcija pojedinca s okolinom.

Faze kreativnog procesa, pri kojima nastaje nova ideja, opisao je 1926. godine G. Wallas (prema Čudina-Obradović, 1990). Prva faza se naziva *preparacija* - u kojoj pojedinac uočava neki problem, prikuplja podatke o njemu, znanja, formulira si problem i priprema se za njegovo rješavanje. Faza koja slijedi predstavlja prividnu stagnaciju svijesti i prestanka bavljenja problemom, a naziva se *inkubacija*. Po suvremenim objašnjenjima, upravo se u toj fazi napušta logično razmišljanje pod utjecajem lijeve hemisfere mozga i dolazi do povezivanja podataka iz prethodne faze zakonima intuitivne slike rješenja (Čudina-Obradović, 1990). *Illuminacija* (inspiracija) je faza u kojoj dolazi do rješenja i u kojoj dolazi do primjene ideje. Zadnja faza je verifikacija, tj. provjeravanje i analiziranje ostvarenog rezultata, rješenja.

Likovno-odgojni proces temelji se na fazama kreativnoga procesa koje u pedagoškom smislu možemo nazvati i fazom igre, fazom učenja, fazom stvaranja i rada te fazom vrednovanja (Karlavaris, 1991). Razumijevanje kreativnih faza omogućava odgojitelju oblikovanje likovnih aktivnosti koje pomažu razvoju kreativnih ideja i potiču dječju likovnu kreativnost.

Da je pojam kreativnosti vrlo složen, govori činjenica da još uvijek ne postoji jedinstvena definicija kreativnosti, već svaka od njih naglašava određene vidove kreativnosti; bilo da naglasak stavljaju na značenje kreativnosti kao stvaranje novih, originalnih produkata; karakteristike ličnosti koje će stvaralaštvo omogućiti i potaknuti ili procesa stvaranja.

3. KREATIVNO MIŠLJENJE

Cvetković Lay i Pečjak (2004) u svom priručniku „*Možeš i drugačije*“ kreativno mišljenje objašnjavaju kroz četiri sastavnice: originalnost/izvornost, fluentnost/protočnost, fleksibilnost/prilagodljivost i elaborativnost/izvedivost.

Karlavaris i Kraguljac (1981) bavili su se istraživanjem kreativnih faktora na likovnom području i spominju sljedeće faktore kreativnosti:

- Originalnost predstavlja sposobnost zapažanja i dolaženja do potpuno novih ideja, jedinstvenih rješenja.
- Fluentnost je sposobnost obrade informacija bogatstvom različitih rješenja, pri čemu razlikujemo fluentnost riječi, asocijativna fluentnost, ekspresivna fluentnost i fluentnost ideja. Uspješno motoričko ovladavanje likovnom tehnikom (tehnička fluentnost) omogućava bogatije postupke i varijante te spretnosti. Fluentnost asocijacija iskazuje se u zanimljivim, novim i bogatim likovnim idejama koje su dodatni impuls za likovno rješenje.
- Fleksibilnost kao spontano mijenjanje sadržaja, ideja i adaptivna fleksibilnost kao prilagodljivost, promjenjivost akcije u skladu s promjenama pri rješavanju problema. U likovnom smislu, fleksibilnost označava nalaženje novih putova u rješavanju likovnih zadataka, nalaženje više različitih jednakovrijednih likovnih rješenja te brzo prilagođavanje izražajnim sredstvima i postupcima u radu, odnosno divergentni pristup motivu i likovnoj strukturi.
- Elaboracija predstavlja lakoću razrade i poboljšanja ideje. U likovnom smislu ona obuhvaća estetsko planiranje i organizaciju likovnoga izraza te idejno misaonu elaboraciju.
- Osjetljivost za probleme je sposobnost uočavanja potrebe za promjenama ili poboljšanjima u postojećim stvarima, u svojoj strukturi sadrži i intuitivnu komponentu. U smislu likovne kreativnosti označava sposobnost za opažanje posebnosti i likovnih/vizualnih vrijednosti na objektima i u pojavama oko sebe.
- Redefinicija kao sposobnost napuštanja starih načina tumačenja poznatih predmeta kako bi se koristili u nove svrhe, tj. na nov i nesvakidašnji način. Na likovnom području odnosi se na sposobnost transponiranja vizualnoga/likovnoga materijala i na istančano opažanje likovnih elemenata i njihovih odnosa.

Nekada u prošlosti kreativnost i kreativno mišljenje karakteriziralo je isključivo odrasle osobe te se poistovjećivalo s inteligentnošću u znanstvenim sferama. Kroz godine proučavanja

unutar moderne pedagogije i psihologije, to se mišljenje znatno promijenilo. Danas je dijete sinonim za kreativnost i maštu, njihova sloboda i potencijal postali su prioriteti ka proučavanju kreativnosti. Nadasve, odrasle osobe imaju vrlo bitnu ulogu u svemu tome pružajući i stvarajući djeci potrebno te primjereno okruženje. (Cvetković Lay, Pečjak, 2004).

Autori koji su istraživali povezanost između odgoja i razvoja kreativnosti (Craft, 2002.; Karlavaris i Kraguljac, 1981.; Zimmerman, 2009) slažu se da je kreativnost sposobnost koju u manjoj ili većoj mjeri posjeduje svaki pojedinac, a osobito je naglašena u dječjoj dobi te se lako razvija vježbom. Bez obzira na intelektualne sposobnosti i socio-ekonomske uvjete, svakom bi djetetu trebalo omogućiti da razvija svoju potencijalnu kreativnost.

Kreativno mišljenje, kao i kreativna aktivnost, a posebno ona likovne prirode, pogoduje i u drugim granama života koje nisu usko povezane s umjetnošću. Pa tako Šarančić (2013) navodi kako je za bolja postignuća u učenju matematike, prirodoslovlja i povijesti djeci od velike koristi doživljavanje iskustva likovnog *flow*-a, odnosno likovne oduzetosti koja se dešava tijekom likovnih procesa. (Šarančić, 2013., str. 96).

Kreativno mišljenje također ima svoje shvaćanje i podjelu koju je detaljno razjasnio američki psiholog Joy Paul Guilford u svojem modelu intelekta koji je bio inspiracija brojnim teoretičarima i autorima za daljnja istraživanja.

3.1. Konvergentno mišljenje

Karakteristike konvergentnog mišljenja su na prvom mjestu logika i rutina, ali i prethodno znanje, odnosno učenje. Konvergentno mišljenje vodi se nekim unaprijed određenim pravilima i uputama, a kao rezultat toga proizlazi samo jedno rješenje, odnosno jedan točan odgovor. (Balić Šimrak, 2010).

Konvergentnom su mišljenju ljudi izloženi od najranije dobi. Uzevši u obzir definiciju, odnosno karakteristiku konvergentnog mišljenja, jasno se vide njegovi utjecaji u školama, ali i u vrtiću. Brojna literatura, udžbenici, radne bilježnice i sličan materijal sadrži zadatke čija uputa traži pronalazak jednog točnog pojma. Samim time, logika i prethodno stečeno znanje dovode do odabira upravo jednog točnog odgovora. Konvergentno mišljenje vodilja je i raznih testova inteligencije u kojima se traži izbacivanje uljeza te se sve ponovo svodi na logiku i odabir jednog rješenja.

Međutim, bez konvergentnom mišljenja i načina učenja te rješavanja pojedinih problema, ne bi bilo ni stjecanja znanja kakvog danas poznajemo, a koje služi kao doba podloga o određenim stanjima i procesima. Upravo zbog toga se konvergentno i divergentno mišljenje

sagledava zajedno kao jedna kompatibilna pojava (Kroflin i sur.,1987). Kreativno mišljenje tako treba gledati kao cjelovit proces, što znači da u njemu sudjeluje i konvergentno mišljenje, prije svega kod razumijevanja gradiva, skupljanja informacija o problemu i u završnoj fazi verifikacije.

3.2. Divergentno mišljenje

Divergentno mišljenje često bude sinonim za kreativnost, a doslovni prijevod divergentnog mišljenja bio bi „*misлити u više pravaca*“. Za razliku od konvergentnog mišljenja, divergentno mišljenje nije ukalupljeno, shematizirano, a nema ni određena pravila. Divergentnim se smatra sve ono nekonvencionalno, kada za jedan određeni problem postoji više načina i više ideja kako bi se mogao riješiti, a sve polazi od kreativnosti. (Kadum, 2019). Prema Guilfordu, ono se sastoji od određenih faktora, u prijašnjem odlomku detaljnije objašnjena, *fluentnost*, *fleksibilnost*, *originalnost* te *elaborativnost*. Same karakteristike divergentnog mišljenja kao što su sposobnost, pronalaženje i osmišljavanje brojnih ideja, ujedno su i karakteristike fluentnosti. Fleksibilnost omogućuje slobodu u različitim pristupima te samim postupcima rješavanja tih problema, dok originalnost vodi ka svaki puta novom, drugačijem rješenju. (Pejić i sur., 2007).

Doktor Edward de Bono osmislio je metodu „Šest šešira“ koja predstavlja tehniku paralelnog mišljenja. Tom se tehnikom potiče suradnja, produktivnost, inovativnost, ali i kreativnost. Šeširi su, naravno, metafora, ali ovu tehniku koristile su brojne svjetski poznate kompanije, također se koristi i u obrazovnom sustavu, primjerice u grupnom radu. Edward de Bono u svojim se knjigama zalagao za uvođenje jedinstvenog predmeta u školski sustav, a radilo se o podučavanju razmišljanja. (Bognar, 2012).

U objašnjenju što je potrebno da u kreativnom procesu dođe do prelaska iz jednog u drugi način mišljenja pomogla su istraživanja funkcioniranja lijeve i desne moždane hemisfere. Lijeva hemisfera obrađuje podatke analizirajući ih u logičkom slijedu, preko tijeka unutarnjeg govora, a desna hemisfera obrađuje informacije simultano, u obliku slika. Ovi sistemi obrade podataka djeluju uzajamno, a za kreativni proces su značajnije funkcije desne hemisfere mozga. Stoga je vrlo važno da kod djece vrlo rano, kroz programe razvijanja kreativnosti, potaknemo aktivnosti lijeve hemisfere mozga.

Iz prijašnjih navođenja utvrđeno je kako je kreativnost vrlo složen pojam, a samim time je i kompleksno utvrditi na koji način razmišlja pojedina osoba. Ono što se može utvrditi su

same razlike između konvergentnog mišljenja i divergentnog mišljenja (Kadum, 2019) (Tablica 1).

Tablica 1: Usporedba kvaliteta konvergentnog i divergentnog mišljenja (Kadum, 2019.; str. 83)

Konvergentno mišljenje	Divergentno mišljenje
Analitičko: traži se točno	Generativno: informacija se vrednuje s obzirom na njenu mogućnost da stimulira ideje
Selektivno: jedan je ispravan put te se nevažni odbacuju	Istraživačko: postoje mnogi mogući putovi, a „nevažni“ se promatraju kao potencijalni izvori rješenja
Predvidljivo: slijedi logički redoslijed	Nepredvidljivo: zasniva se više na intuiciji nego na logici
Vodi prema dobrim odgovorima	Neophodno je za izvrsne odgovore

Iz analize prirode kreativnosti vidljivo je da je kreativnost moguće sistematski razvijati. Čudina-Obradović (1990) navodi programe razvoja tehnika kreativnog (divergentnog) mišljenja:

1. *Oluja ideja* – motivacijska je tehnika koja potiče upornost, kreativnost, empatiju i pozitivne emocije te kritičko promišljanje
2. *Sinektika* – temelji se na prethodnom iskustvu te je poticajna metoda za grupno podizanje kreativnosti
3. *Prisilne transformacije* – označava metodu u kojoj se svijest „prisiljava“ na smišljanje novih metoda
4. *Lateralno mišljenje* – jednako je divergentnom odnosno označava otvoren um, mnogobrojnost ideja i rješenja
5. *Popis atributa* – konvergentnim načinom se nastoji doći do novih rješenja

Čudina-Obradović (1990) osim tehnika za razvoj divergentnog mišljenja, navodi i poticajne igre, a neke od njih su:

1. *Verbalne* kao što su nastavljanje priče, stvaranje veza između riječi, izmjene riječi (garit – tigar, vanar – vrana...)

2. *Vizualne* kao što je dovršavanje crteža prema želji
3. *Prostorne* kao što je različita upotreba predmeta (npr. stolac, štap, kuhača)
4. *Zvukovne* kao što je različito izgovaranje glasa (npr. glas „a“) i dodavanje različitih tjelesnih pokreta
5. *Logičke* kao što je problemska priča, matematičke (numerički, geometrijski) i fizikalne igre (umetanje geometrijskih tijela, rebusi).

Čudina-Obradović (1990) govori da je kreativnost moguće sustavno razvijati i da bi programi za razvoj kreativnosti trebali, osim razvijanja kreativnoga mišljenja, obuhvatiti i emocionalni odgoj kao potporu razvijanja samopouzdanja i kreativne mašte.

Divergentno mišljenje posebno se očituje kod djece rane i predškolske dobi koja još nisu upoznata sa sustavom školstva, učenja te rješavanja zadataka koji karakteriziraju konvergentno mišljenje. Upravo iz tog razloga, kada se proučava kreativnost, proučavanje je usmjereno ka djeci. Djeca te dobi razmišljaju iskreno, nekonvencionalno te nisu opterećena očekivanjima društva kao odrasle osobe. Kada djeca naiđu na neki problem, oni isto tako vrlo brzo nađu rješenja za isti te odabiru njima najzabavnije rješenje. (Pejić i sur., 2007).

Uz divergentno mišljenje vežu se i određene osobine ličnosti kao što su neprilagodljivost, upornost, znatiželja te preuzimanje rizika. Te se osobine također najviše uočavaju kod djece ponajprije zbog njihove iskrenosti i neopterećenosti društvenim normama. (Pejić i sur., 2007).

4. RAZVOJNI STUPNJEVI KREATIVNOSTI

Iako kreativnost nema jednu određenu definiciju, brojni autori razvili su različite kriterije te stupnjeve vrednovanja i proučavanja kreativnosti. Svi su se složili kako je kreativnost određeni proces koji za rezultat ima nešto novo, a svaki proces ima svoje određene dijelove, odnosno stupnjeve nastajanja. Ako govorimo o djeci, dječji razvoj podijeljen je u određene stupnjeve koji se dijele po godinama. Jedan od najpoznatijih psihologa Jean Piaget stvorio je kognitivno-razvojnu teoriju koja se u praksi koristi već dugi niz godina. Uzevši sve navedeno u obzir, Irving A. Taylor (prema Grgurić i Jakubin, 1996) profesor psihologije, 1975. godine objavljuje svoju teoriju o razvojnim stupnjevima kreativnosti koju dijeli na pet stupnjeva:

- prvi stupanj je kreativnost spontane aktivnosti koji se proučava u prvih šest godina djetetova života kada je najizraženija njegova spontanost i samovolja koju iskazuje na različite načine,

- drugi stupanj, kreativnost usmjerene aktivnosti, proučava se od sedme pa do jedanaeste godine kada je za djecu specifično traženje realnih predmeta u svemu što svojom spontanošću stvore,

- treći stupanj, kreativnost invencije, događa se u periodu od jedanaeste do petnaeste godine djetetova života kada dolazi do stvaranja novih likovnih odnosa,

- četvrti stupanj je vrlo sličan trećem, radi se o kreativnosti inovacija koja je karakteristična za pubertetsku fazu, odnosno za razdoblje od šesnaeste do sedamnaeste godine. Upravo tada dolazi do produbljivanja likovnosti, povezivanja s umjetnošću na nove načine, bilo kroz likovne sfere, glazbene ili dramske, a najčešće dolazi do njihovih kombiniranja,

- peti stupanj opisuje se kao onaj stalni, sveprisutni jer traje od osamnaeste godine pa nadalje, a govori o stvaranju novih likovnih stilova.

Upravo ova podjela ukazuje na različitosti između djece i odraslih te kako se dječja kreativnost ne može uspoređivati s odraslom, već u okviru njihovih razvojnih sposobnosti. Kreativnost odraslih posljedica je zapletenijih kognitivnih procesa, svijesti o radnom procesu i dubokoga poznavanja materije (Kind i Kind, 2007).

5. DAROVITOST I KREATIVNOST

Termin darovitosti proučava se dugi niz godina, a kompleksnim ga čini uska poveznica s kreativnošću. Baš kao i pojam kreativnosti, darovitost su definirali brojni psiholozi i znanstvenici. Među prvima koji su se aktivno bavili istraživanjem darovitosti bio je psiholog Lewis Terman koji je 1921. godine započeo praćenje u kojem je sudjelovalo 1500 djece. Pratio je njihovo razmišljanje i razvoj kroz Stanford-Binetovu skalu inteligencije, odnosno testovima kojima su bile podvrgnute njihove matematičke sposobnosti, verbalne sposobnosti te logičke i prostorne. Testovi su sadržavali jednostavne zadatke kao što su definiranje određenih pojmova, uočavanje razlike između dva predmeta, brojanje unatrag te rješavanje matematičkih zadataka. Kroz cijeli proces Terman je došao do zaključka u kojem je 1% ispitane djece darovito proučavajući njihovu inteligenciju. (Huzjak, 2006).

Iako se isprva darovitost poistovjećivala s inteligencijom, 1978. je Joseph Renzulli podijelio darovitost u dvije skupine. U prvu skupinu nazvanu „školska nadarenost“ svrstavao

je onu djecu koja su uspješnije rješavala određene zadatke te imala visoki IQ, dok je druga skupina „produktivno-kreativna darovitost“, težila brzoj i efikasnoj primjeni određenih znanja u svakodnevnim životnim situacijama. (Huzjak, 2006).

Darovite osobe, a posebice djeca, ističu se po svom specifičnom ponašanju koje proizlazi kao rezultat njihova uspjeha u određenim aktivnostima u kojima su oni bolji, brži, viši, veći i slično, od svojih vršnjaka. Takvi natprosječni rezultati nazivaju se produktivna darovitost, a da bi se to toga uopće došlo, pojedinac mora imati potencijal koji mu omogućuje razvijanje njegove sposobnosti. Takav potencijal naziva se još i „potencijal darovitosti“ koji se sastoji od naslijeđenih predispozicija. Razvoj tih potencijala uvelike ovisi o okolini u kojoj dijete boravi i odrasta te o mogućnostima i kvaliteti poticaja kojima su djeca izložena. (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

Darovita djeca će se vrlo brzo početi isticati od ostalih vršnjaka u skupini. Njihovo isticanje može se manifestirati na razne načine, ali svako dijete ima istu potrebu, a to je određena razina pažnje i poticaja. Darovita djeca vrlo često su kognitivno i mentalno razvijenija od djece njihove dobi, ali emocionalna i socijalna razvijenost puno je bliža njihovoj stvarnoj dobi. Iako nas djeca vrlo često znaju ostaviti u čudu njihovim znanjem, pitanjima i razmišljanjem, oni su prije svega djeca te su samim time sklona raznim „nepodopštinama“. (Cvetković Lay, Pečjak 2004). Darovita djeca, baš kao i kreativna djeca, imaju u sebi posebnu motivaciju, posebnu želju za pronalaskom novih pravila i novih ideja. I darovita i kreativna djeca teže većem cilju i ne poznaju granice s kojima se susreću odrasli. Vrlo je važno prepoznati darovitost i kreativnost u najranijim godinama te je usmjeriti na prave izazove uz potporu obitelji, vrtića i škole.

6. POTICAJNO OKRUŽENJE ZA RAZVOJ KREATIVNOSTI

Djeca svoju kreativnost iskazuju već u prvim godinama života. Kroz razvojne procese dolazi do raznih kreativnih faza koje se prvobitno ispoljavaju kroz manipulaciju i istraživanje, kasnije kroz igru, a na kraju kroz same likovne i u umjetničke procese. Tradicionalni pogled i pristup prikazuje dijete kao pasivnog pojedinca čije je okruženje konstruirala odrasla osoba s ciljem usmjerenim isključivo na dječji boravak u prostoru i učenje. U današnje vrijeme suvremene pedagogije i odgoja znamo da je to pogrešan pristup. Dijete je aktivni činitelj svog odrastanja kroz igru, podučavanje i istraživanje. Suvremeni pristup koji je usmjeren na dijete

naglašava važnost kvalitetnog i poticajnog okruženja za cjelokupni razvoj djeteta. (Čudina Obradović 1990).

Vrtić kao ustanova je zajednica koja uči, a ujedno je i drugi dom djeci s obzirom na vrijeme provedeno u njemu. Upravo zbog vremena provedenog u vrtiću, ono mora biti apsolutno prilagođeno dječjim interesima, željama i potrebama. Potrebno je kontinuirano mijenjati prostorno okruženje, materijale i estetsko okruženje u skladu s dječjim razvojem. (Slunjski, 2008).

Poticajno okruženje djeci treba pružiti prije svega mogućnost socijalnog, emocionalnog, kognitivnog i tjelesnog razvoja. Prve tri godine života smatraju se vremenom kada dijete najintenzivnije uči, otkriva i razvija svijest o sebi, ali i o drugima oko sebe. Vrtić kao ustanova utječe na dijete od samog ulaska u isti pa do boravka u odgojnoj prostoriji i vanjskim prostorima, ali ujedno i uspostavlja pozitivno mišljenje i partnerski odnos s roditeljima. Upravo zbog toga vrtić mora biti mjesto puno boja, poticaja, dječjih radova i zanimljivosti koje vizualno pozitivno utječu na dječje osjećaje kao što su sreća, prihvaćenost i zajedništvo. (Slunjski, 2008).

Kako bi se prostor maksimalno iskoristio, vrlo je bitno podijeliti ga u manje skupine odnosno u centre aktivnosti. Svaki centar aktivnosti zasebno je mjesto koje obiluje kvalitetnim materijalima i poticajima koji su pogodni za visoku autonomiju djece te za njihovo samostalno istraživanje ili za suradničke aktivnosti u manjim skupinama.

Centre aktivnosti poželjno je često mijenjati, kao i sami raspored sobe, ali isto tako potrebno ih je pažljivo formirati. Tih centri aktivnosti, kao što je centar početnog čitanja, trebaju biti odvojeni od onih bučnih kao što je centar gradnje i konstruiranja. Uz centre aktivnosti, djeci je potrebno pružiti i prostor za odmor, najčešće u obliku mirnog kutića u kojemu se nalaze mekane fotelje, lijepa i ugodna slika ili kartonske kućice koje je izradio odgojitelj, u kojima se dijete može osamiti. Mirni kutići od izuzetne su važnosti u jasličkim skupinama tijekom adaptacije na vrtić. (Slunjski, 2008).

Djeca kroz igru u centrima aktivnosti razvijaju svoju maštu i kreativnost, primjenjuju stečena znanja i svoja iskustva iz njima poznatih situacija. Igra u centru prometa vrlo brzo može postati prava kreativna „eksplozija“ ako se djeci pruži dovoljno zanimljiv i izazovan zadatak. Pa tako slaganje željezničke pruge poprima razne kreativne elemente koji uključuju i druge materijale, primjerice most od kockica ili velike stijene od zgužvanog papira. Organizacija centara aktivnosti od velike je važnosti kao i njihova opremljenost pa tako u svakom centru trebaju biti određeni i specifični materijali pogodni baš za taj centar. Likovni centar mora sadržavati obilje materijala, bojica, kolaža, škara, lijepila, dok centar gradnje mora imati

materijale kojima se nešto konstruira kao što su Lego kocke. Svi materijali moraju biti na prigodnom mjestu kako bi ih djeca mogla s lakoćom dohvatiti. Kreativnost u vrtiću ne temelji se samo na likovnim radovima već na svim aktivnostima. Glazbeni centar neizostavan je dio svake odgojne prostorije zbog pozitivnog utjecaja kojeg glazba izaziva u djeci. Djeca vrlo često samoinicijativno započinju određene igre s pjevanjem i osmišljavaju vlastite koreografije. Također, prilikom slušanja klasične glazbe, zvukove i melodije koje čuju uspoređuju sa zvukovima prirode i prirodnih pojava kao što su kiša, vjetar ili šum valova. Sve te svakodnevne aktivnosti pozitivno utječu na razvoj i zadovoljavanje kreativnih potreba.

Osim unutarnjeg prostora u kojem djeca borave, od velike je važnosti i vanjski prostor. Danas se živi ubrzanim tempom te se neke male sitnice kao što su šetnja šumom ili skakanje po lokvicama kiše uvelike zanemaruju. Ljudi, a posebno prezauzeti roditelji, uporno traže zanimljive atrakcije za djecu, igraonice ili nekakve aktivnosti koje vode razni animatori. Boravak na zraku i otkrivanje prirode djeci je sve više strani pojam te se zbog toga vrtići pokušavaju vratiti prirodi i nuditi djeci sve njene blagodati. Vanjski vrtićki prostor, bilo to dvorište ili terasa, treba djeci omogućiti razne zanimljive sadržaje koji su prije svega sigurni, ali i poučni. Sloboda koju vanjski prostor pruža vrlo je bitna za kreativnost. Ako zanemarimo sav bogati sadržaj od penjalica, tobogana, vrtuljaka i ljuljački, dolazimo do onih prirodnih poticaja kao što je vrtićki vrt, hranilice za ptičice, sjenice za likovne aktivnosti ili pješčanici koji djeci nude potpuno nove doživljaje. Poželjno je djecu uključiti u sve prirode aktivnosti kao što je sadnja cvijeća ili proučavanje svijeta buba gdje dolazi do vrlo zanimljivih i kreativnih razmišljanja djece u kojima ih bubamara podsjeća na cvijet maka jer je isto tako crveno-crna, ptičice pjevaju uspavanke, a kora drveta je mala lađa za mrave. (Miljak, 2009).

7. ULOGA ODGOJITELJA U LIKOVNIM AKTIVNOSTIMA DJECE

Najvažnija uloga odgojitelja je pripremiti i osigurati poticajno okruženje kako bi djeca mogla učiti putem vida, sluha, njuha, dodira i pokreta. Bitno je da odgajatelj svako dijete gleda individualno te da zna da neće svako dijete reagirati jednako na određeni podražaj. Ujedno uključuje i rukovanje različitim materijalima i predmetima, što će djetetu omogućiti potpuno novi doživljaj i razumijevanje svijeta oko sebe, ali i samoga sebe. Odgajatelji trebaju svakodnevno raditi na podržavanju i poticanju dječje znatiželje. Najbolji način za to, osim kroz svakodnevni rad, također je i kroz projekte koji se provode u predškolskim ustanovama odgoja i obrazovanja, a koji započinju prema trenutnom interesu djece. Kroz proces provedbe projekta

i sam odgajatelj uči, istražuje i posvećuje se temi kako bi što bolje odgovorio na dječja pitanja te potaknuo njihovu znatiželju za daljnjim istraživanjem. Poticaji koje odgajatelji pripremaju moraju biti dobro osmišljeni i usklađeni s interesima djece, ali i s njihovim tjelesnim te psihičkim razvojem. Djeca trebaju biti aktivni sudionici te zajedno s odgajateljima osmišljavati aktivnosti, od ideje, procesa i izrade do samog izgleda i cilja aktivnosti. Djeca kroz umjetnost i umjetničke radove izražavaju svoje emocije, stoga je važno djeci dati slobodu kod izbora materijala i predmeta pomoću kojih će izraziti svoje emocije, to jest izraditi svoj uradak. (Novaković, 2015). Pomoć odgajatelja u obliku direktnih uputa kako nešto moraju nacrtati, obojati, oblikovati ili modelirati uz pomoć gotovih shema, dovodi do onemogućavanja njihove samostalnosti te guši njihovu kreativnost i daljnji napredak u razvoju. Bitno je djeci dati dovoljno vremena za izradu likovnog uratka kako bi bili opušteni i zadovoljni krajnjim rezultatom svog rada. (Novaković, 2015).

Uloga odgajatelja uključuje i upoznavanje djece s različitim likovnim materijalima, tehnikama likovnog stvaralaštva, priborima i alatima, ali i osvještavanje samostalnog izražavanja i eksperimentiranja kod djece. Važno je da kroz likovne radove djeca počnu shvaćati okolinu u kojoj žive te se nauče reagirati individualno, ovisno o željama i potrebama, ali i o mogućnostima. To je temelj za integraciju umjetnosti s drugim obrazovnim područjima koja djecu potiču na prirodno i holističko učenje. Pristup muzejima i galerijama od najranije dobi djeci omogućuje izravno izlaganje umjetničkim djelima što pogoduje njihovom razvoju kreativnosti. (Novaković, 2015).

Posao odgajatelja trebao bi se temeljiti na cjeloživotnom učenju te nadograđivanju postojećeg znanja kao i vještina. Svaki odgajatelj bi se trebao voditi načelima divergentnog mišljenja te ga provoditi u praksi i radu s djecom, također vrlo je važna fluentnost odgajatelja kao i kreativnost, originalnost i prilagodljivost. Baš kao i djeca, odgajatelj je suvremeni istraživač koji istražuje mogućnosti i interese djece, prati svakodnevni rad skupine, ali i svoje razvijanje na određenim područjima. U poticanju kreativnosti kod djece vrlo je važna suradnja odgajatelja i roditelja te sve ono znanje i ideje koje kompetentni odgojitelj može prenijeti roditeljima u svrhu zadovoljavanja dječjih potreba. Osim poticanja na likovno i kreativno stvaranje, važno je da odgajatelj poznaje i razumije svako dijete te da prepoznaje njihove osjećaje. Ukoliko dijete nije zadovoljno svojim radom, potrebno mu je kroz individualni pristup vratiti i potaknuti pozitivnu sliku o sebi, kao i o samopouzdanju.

Jedna od bitnih uloga odgajatelja je i prikupljanje pedagoške dokumentacije u koju se ubrajaju fotografije djece i dječjih likovnih radova, videozapisi, crteži i izjave djece. Svrha

pedagoške dokumentacije nije u kontroli i ispravljaju djece, već u praćenju njihovih razvojnih sposobnosti, napretka i interesa. Pedagoška dokumentacija služi i odgajateljima kao samorefleksija na njihov rad te potiče unapređenje odgojno-obrazovne prakse. Pregledavanjem dječjih crteža vrlo lako se uočava stupanj dječje likovne kreativnosti te se usmjerava na poticajno zahtjevnije zadatke ako dijete teži k tome. (Slunjski, 2020).

8. PRAKTIČNE LIKOVNO-KREATIVNE AKTIVNOSTI S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI

Praktične likovno-kreativne aktivnosti odrađene su u Dječjem vrtiću „Palčić“ s djecom predškolske dobi (5-7 godina). Skupina Suncokreti, u kojoj su odrađene aktivnosti, broji dvadesetero djece od kojih je u aktivnostima sudjelovalo četrnaestero djece.

Kao inspiraciju u smišljanju kreativnih aktivnosti za djecu korišten je priručnik „*Možeš i drugačije*“ (2004). Iz tog priručnika su u radu prikazana dva izravna radna materijala za poticanje misaonih procesa i stvaralaštva djece predškolske dobi. Kroz provedbu tih ranih materijala u radu se može vidjeti razlika u shvaćanju zadatka od djeteta do djeteta, ovisno o dobi.

Prvi likovno-kreativni zadatak vođen temom neobičnih kombinacija sadržavao je ponuđene crte koje su kod svakog djeteta izazvale određene asocijacije te pobudile maštu što bi od njih moglo nastati. Kao motivacija prije aktivnosti djeci je izgovorena narodna brojčica „Jožica“ što je dodatno pobudilo želju za likovnim stvaranjem. Djeci je ponuđen papir s oblicima te im je postavljeno motivacijsko pitanje iz zadatka: „*Što možeš učiniti s ovim crtama?*“. „*Razmisli što bi mogao učiniti s ovim crtama! Budi maštovit i smisli nešto neobično!*“ (Cvetković Lay, Pečjak, 2004., str.29)

U daljnjem djelu prikazana je, iznad opisana, aktivnost s djecom. Gotovi likovni radovi prikazuju razliku u shvaćanju poticajnih crta od kojih starija djeca izrađuju realne predmete s kojima se svakodnevno susreću (sladoled, automobil, čovjek...), dok djeca mlađe dobi crtaju nerealne oblike s više šara i različitih boja.

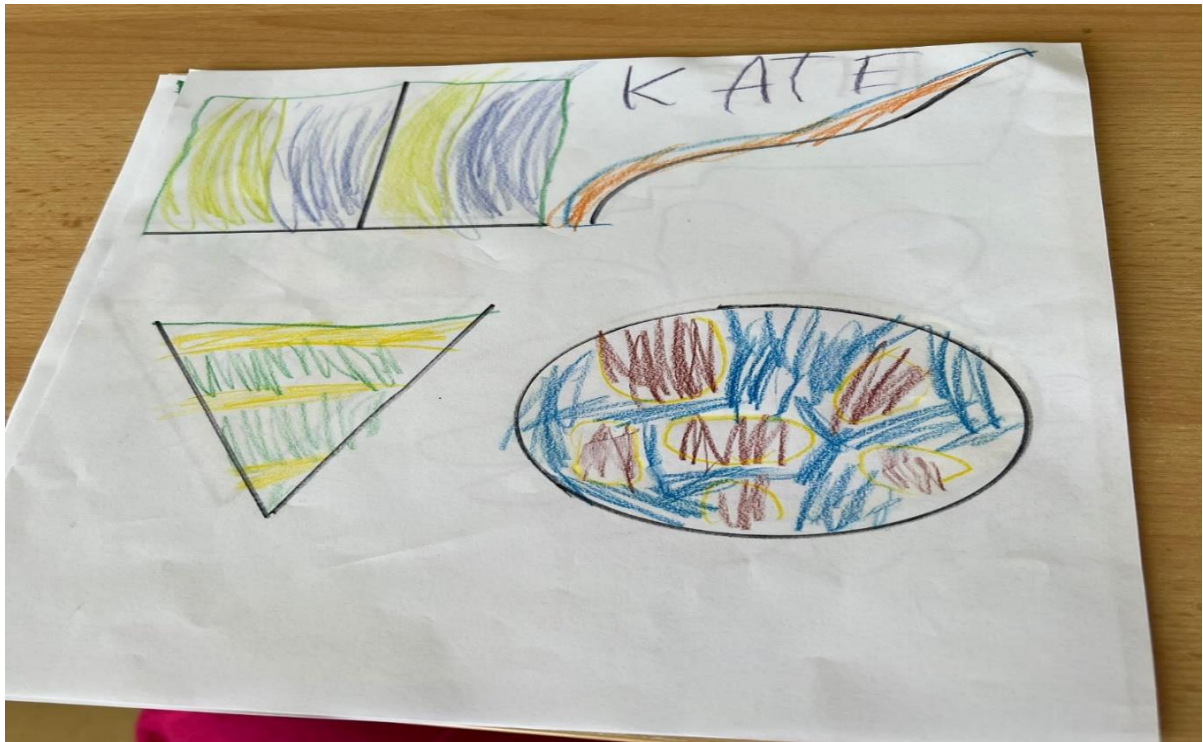

Slika 1 i 2: likovno kreativni proces

DJEČJI LIKOVNI RADOVI

Slika 3: L.K. 5,5 g. Kuća i divovski cvijet

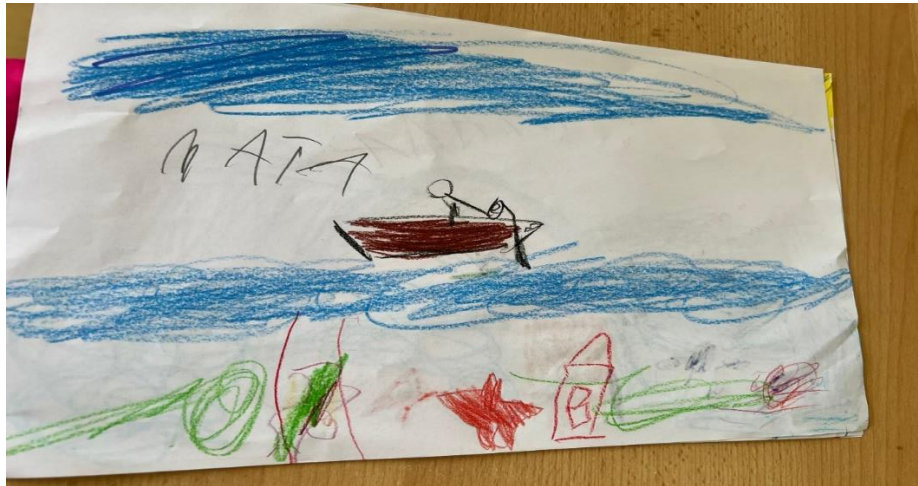

Slika 4: K.L. 6,1 g. Lopta, kocke i trokut

Slika 5: M.N. 6,9 g. Teta koja jede sladoled i rješava test

Drugi likovno-kreativni zadatak odveo je djecu u neobične problemske situacije o kojima se prije razgovaralo prije samog rada. Djeci su postavljena problemska motivacijska pitanja: „Jesi li ikada razmišljao/la kako bi bilo živjeti pod morem? Gdje ćeš jesti, spavati, kako ćeš puniti rezervoare zrakom?“ (Cvetković Lay, Pečjak, 2004., str.38.)

Slika 6: M.G. 6,5 g. Ribar lovi kuću

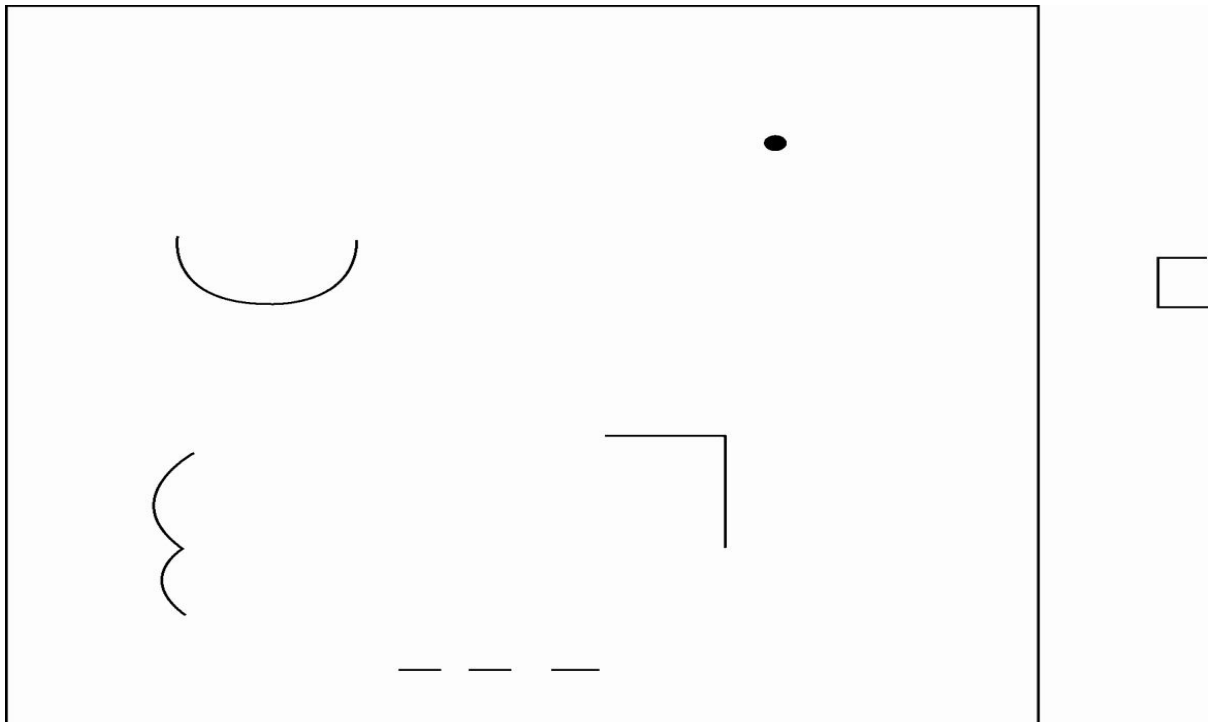
Dječak M.G. (6,5 g.) opisuje problemsku situaciju života pod morem: „Kuća je dolje na dnu mora, a pored kuće je veliki greben. Na tom grebenu sam stavio dva užeta kojima se držim kad idem do svog brodića da me morska struja ne odnese. Gore, na moru, je moj brodić kojim se ja vozim po sladoled.“

Slika 7: N.P. 6,6 g. Kuća s disalicom

Djevojčica opisuje problemsku situaciju života pod morem na ovaj način: „Ja sam napravila jako visoku kuću da brzo mogu izaći van ako trebam, a na krov kuće sam stavila dugačku dihalicu da uvijek u kući imam zraka.“

U drugom dijelu praktičnog dijela rada pred djecu je stavljen test kreativnog mišljenja. Klaus Urban i Hans Jellen autori su testa za kreativno mišljenje. U nastavku rada je opisan test i način bodovanja testa te su prikazani dobiveni dječji radovi.

Slika 8: Klaus Urban & Hans Jelle: TCT-DP test
(*Test for Creative Thinking – Drawing Production*), University of Hannover

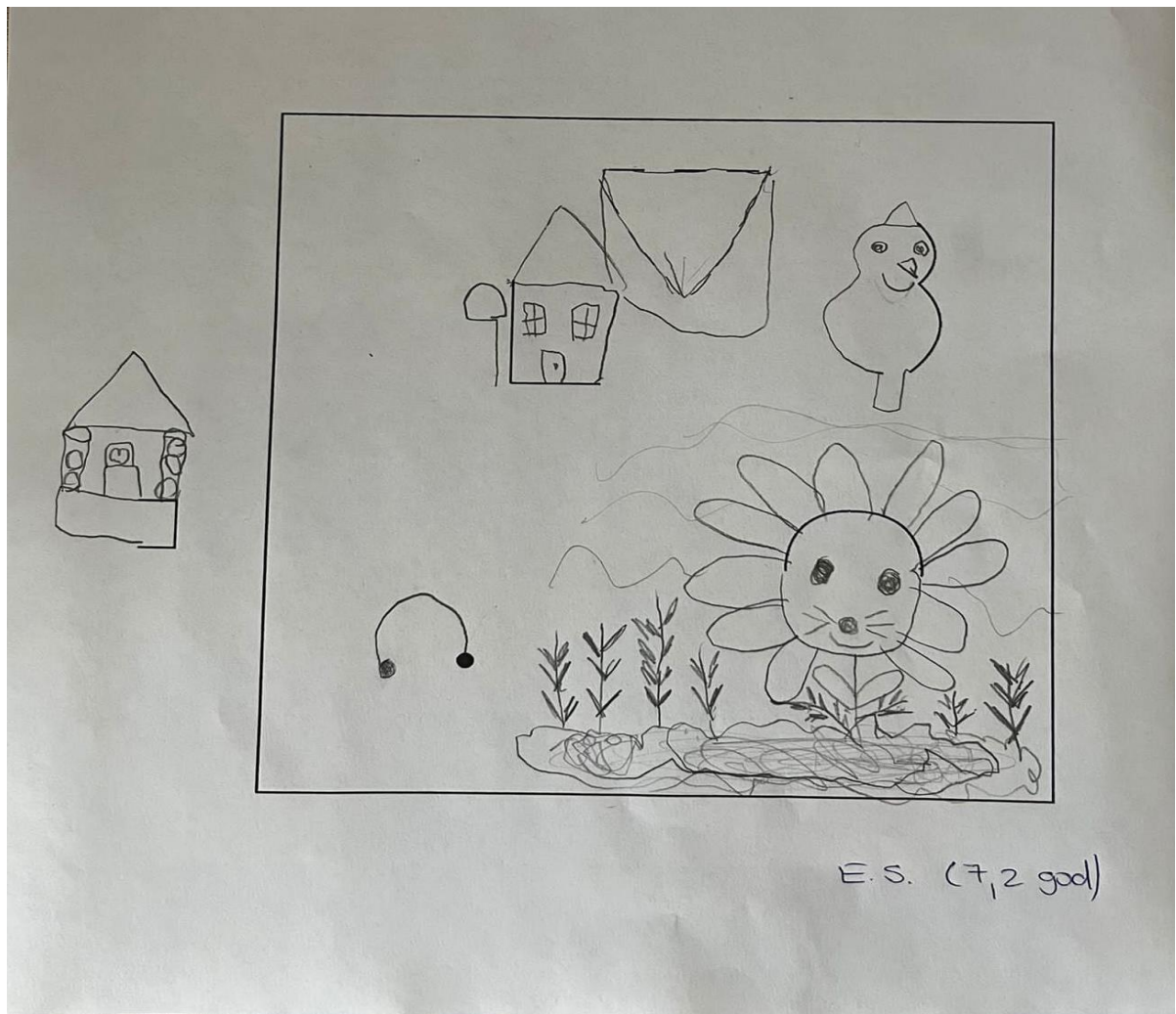
Za vrijeme rješavanja ovog testa djeca koriste samo olovke bez gumica kako ne bi mijenjali ono što crtaju. Nisu primjerene bojice, flomasteri i ostali likovni materijali. Djeca mogu crtati što god žele te se odgajatelj ne miješa u to što i kako će djeca crtati. Odgajatelj naglašava kako ne postoji krivo nacrtano te potiče djecu da opušteno crtaju ono što oni zamisle. Odgajatelj bilježi vrijeme do 12 minuta, koje je potrebno djetetu da dovrši svoj rad. Ukoliko je potrebno duže vremena, ne bilježi se. Nakon 15 minuta test se uzima od sve djece. Odgajatelj svako dijete pita što je nacrtalo.

Kriteriji za vrednovanje TCT-DP testa

Svaki rad se vrednuje s obzirom na sljedećih 11 kriterija:

1. **Nastavljanje:** Bod dobiva svako nastavljanje, proširivanje i ispunjavanje šest likovnih fragmenata (polukruga, točke, pravog kuta...).
2. **Dopunjavanje:** Boduje se svaki dodatak u obliku linija, točaka, likova i slično, koji dopunjuje proširene, nastavljene ili ispunjene fragmente.
3. **Novi elementi:** Boduje se svaki lik, figura, simbol ili drugi element koji je dodan crtežu
4. **Povezivanje linijama:** Boduje se svaki lik, fragment ili element koji je direktno ili linijom povezan s drugim likovima, fragmentima ili elementima; crte između elemenata.
5. **Veze napravljene tako da tvore temu (povezivanje u temu):** Boduje se svaki lik, fragment ili element koji pridonosi ukupnoj temi, njenoj kompoziciji ili obliku. Te veze su nezavisne od veza s linijama (4.). Važno je da dati element pridonosi kompozicijskoj cjelini ili tematskoj povezanosti. Crtež se boduje kompleksno i pritom treba uzeti u obzir naslov koji je dijete dalo crtežu.
6. **Prelazak preko granice okvira koje ovisi o fragmentu:** Boduje se proširivanje, nastavljanje ili ispunjavanje malog otvorenog kvadrata, koji se nalazi izvan velikog okvira.
7. **Prelazak granice okvira nezavisno o fragmentu:** Boduju se likovi ili elementi koji su nezavisni o malom kvadratu i koji prelaze veliki okvir ili dolaze izvan njega.
8. **Perspektiva:** Boduje se svaki element koji pridonosi prijelazu dvodimenzionalnosti. Crtež se može ocjenjivati i cjelovito, ako je ukupni crtež u perspektivi.
9. **Humor (pokazatelji smisla za humor):** Boduju se pojedini elementi koji izazivaju kod ocjenjivača humor, koji se može otkriti na razne načine: kandidat je bio sposoban distancirati se od produkcije s kombiniranjem fragmenata na šaljiv način ili njihovim humorističkim prikazom i slično.
10. **Nekonvencionalnost:** Boduje se svaka manipulacija materijalom (npr. okretanje lista, pregibanje...), kao i svaka kombinacija likova ili simbola (npr. upotreba riječi, matematičkih znakova itd.) Za stereotipne crteže odgajatelj može bodove i oduzeti (*od te kategorije ili od ukupnog zbroja?*) od te kategorije, ako svaku bodujemo na skali od 1-3, znači izrazita nekonvencionalnost 3 boda...
11. **Brzina:** Boduje se svaki crtež završen za 12 minuta i to s 3 boda ako se završi prije 12 minuta, 2 boda u 12 minuta, 1 bod za završavanje iznad 12 minuta.

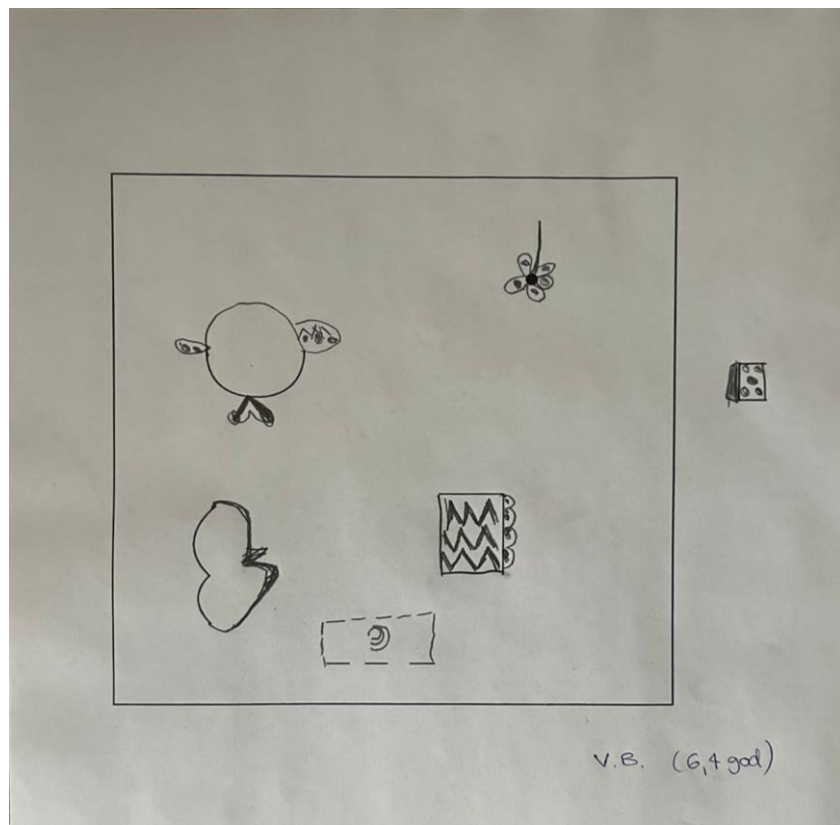
U nastavku rada prikazani su rezultati testa kreativnog mišljenja.

Slika 9: E.S. 7,2 g. Čarobna šuma

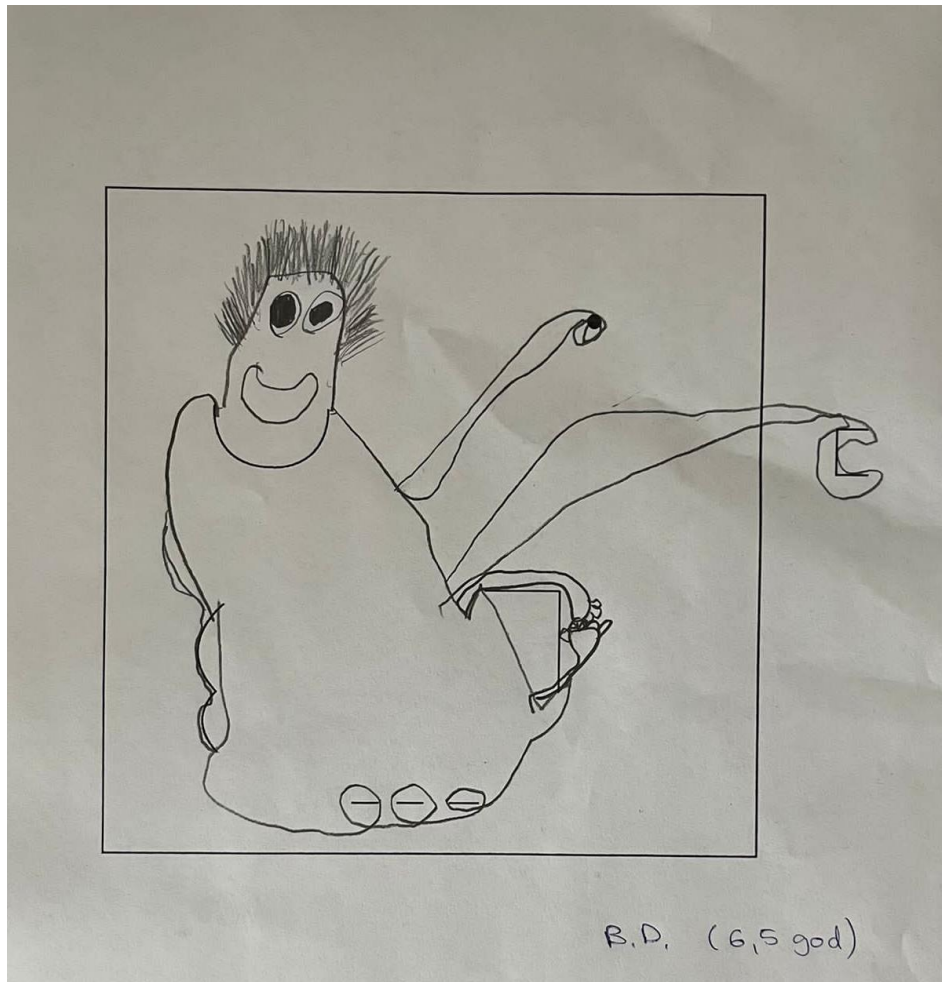

Slika 10: A.K. 7,2 g. Frozen Olaf

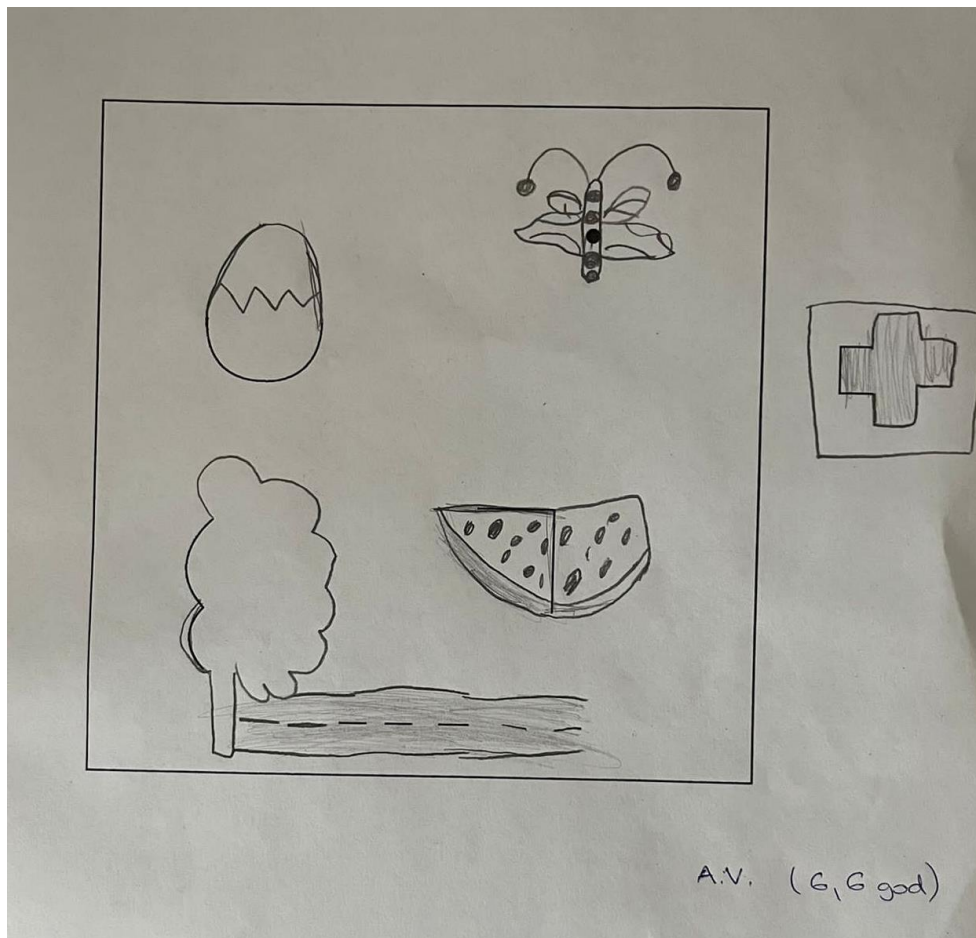

Slika 11: V.B. 6,1 g. Cvijet i knjiga

Prikazani dječji radovi pokazuju nepovezanost zadanih elemenata unutar okvira kao i nepovezivanje elementa koji se nalazi izvan okvira. Zadani elementi riješeni su već viđenim šablonskim rješenjima u kojima polukružna linija i točka završavaju kao glava nekog lika ili cvijet. Četverokutni element kod većine budi asocijaciju na šablonsku kuću, a krivudava crta završava kao srce.

Slika 12: B.D. 6,5 g. Gospodin Klještíc

Slika 13: A.V. 6,6 g. Leptir koji jede lubenicu

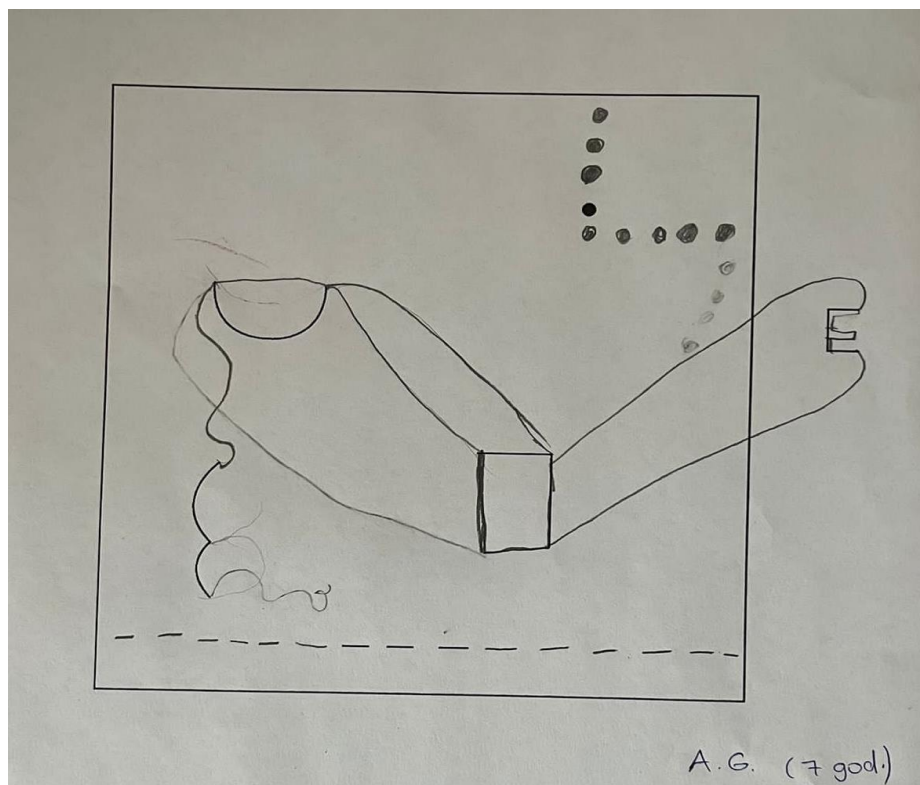

Slika 14: L.S. 7.2 g. Monster princeza

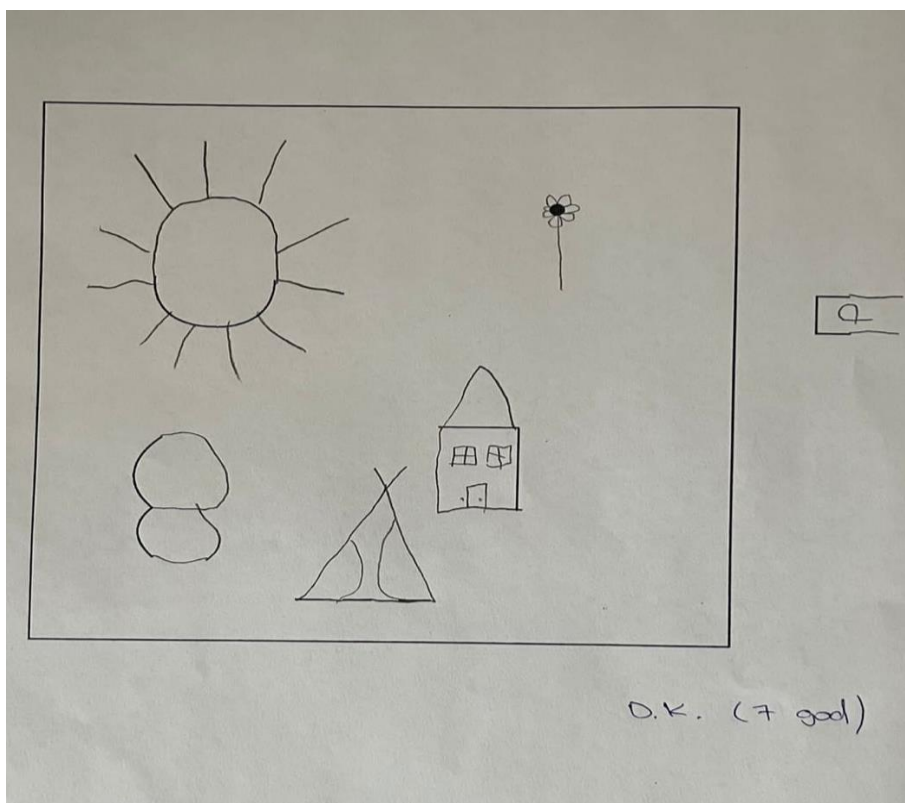

Slika 15: Kreativni rad

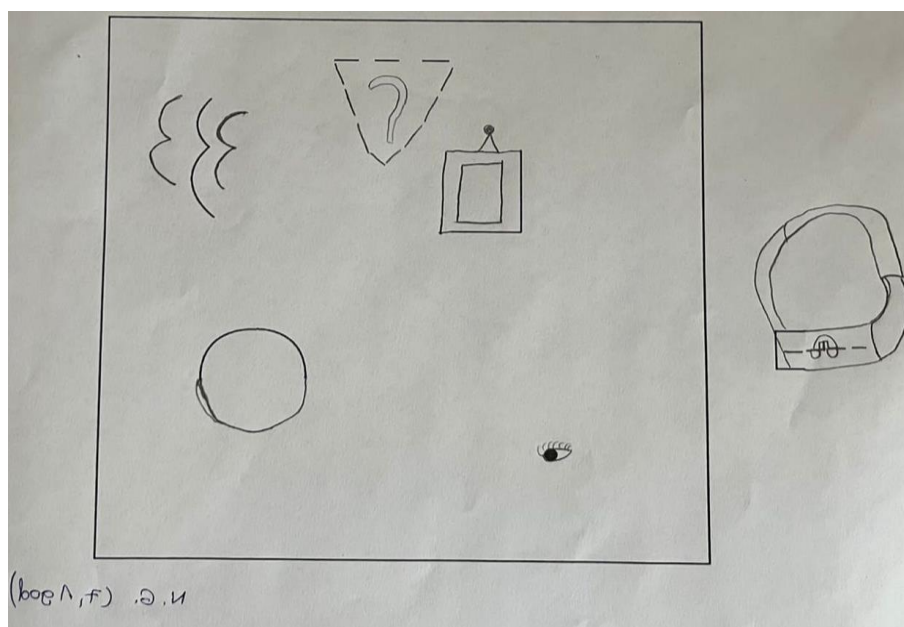
Gore prikazani radovi (Slika: 12, 13 i 14) sadržavaju nešto bogatija rješenja. U slučaju gdje su od elemenata nastali likovi vidljivo je bogatstvo detalja te prikaz nestvarnih bića (leptir-cvijet, ljigavo čudovište). Elementi unutar okvira su tematski nepovezani, baš kao i element izvan okvira iako je i njemu pridana pažnja te je poslužio kao motiv za prvu pomoć i leptira.

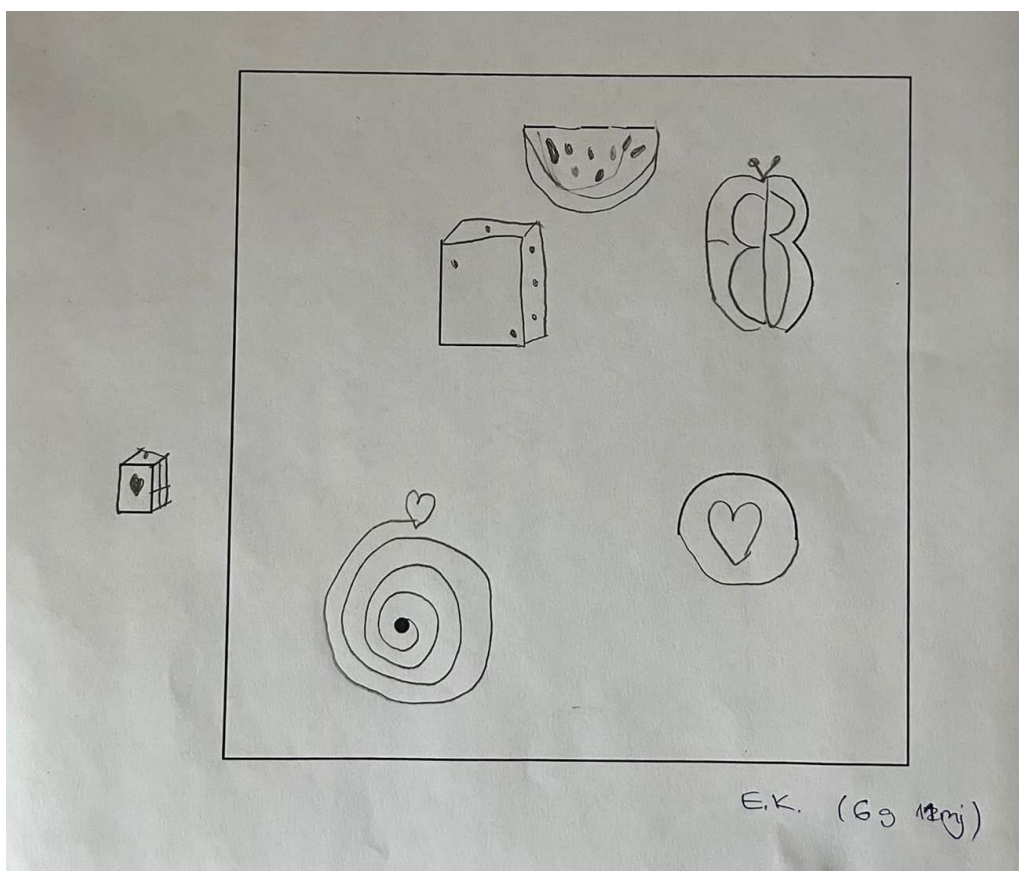
Slika 16: A.G. 7,0 g. Dizalica koja baca kamene

Slika 17: D.K. 7,0 g. Moje dvorište

Slika 18: N.G. 7,1 g. Znakovi policajca

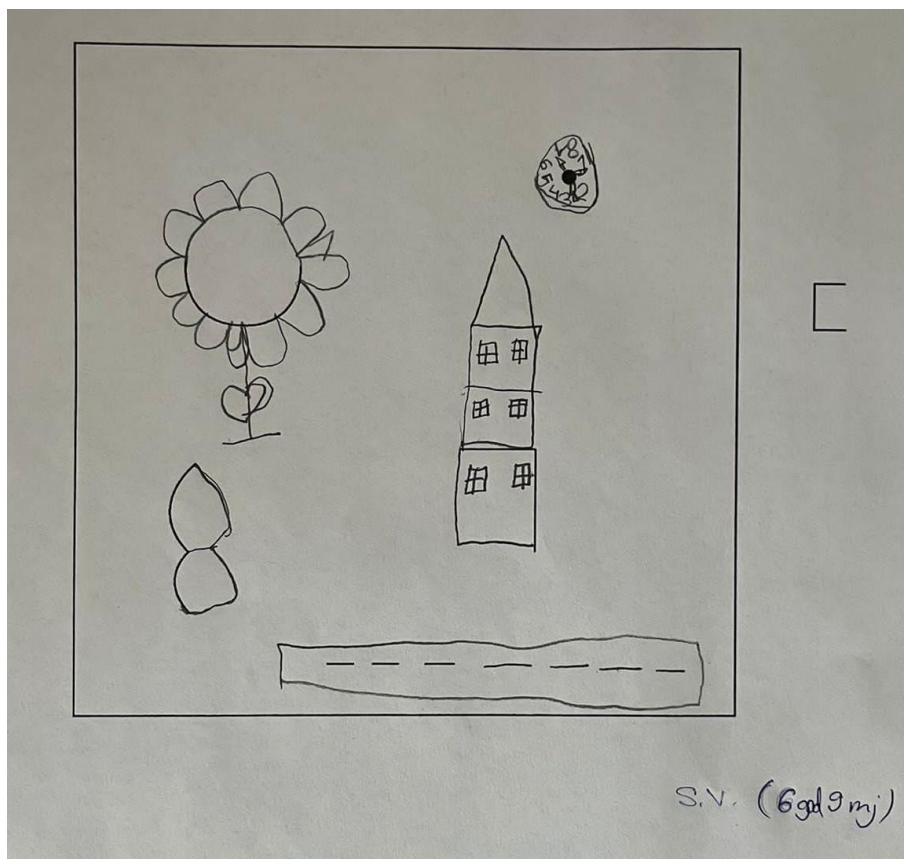
Slika 19: E.K. 6,12 g. Gumeni bombon, sir i lubenica

Gore prikazani radovi (Slika: 17, 18 i 19) prikazuju rezultate dječaka od sedam godina koji su test napravili najbrže u skupini te su bili gotovi za manje do 12 minuta. Elementi unutar okvira tematski su nepovezani kao i element izvan okvira. Zadani elementi riješeni su uglavnom konvencionalno pa tako polukružna linija i točka završavaju kao krug ili cvijet dok četverokutni element postaje kuća ili okvir slike.

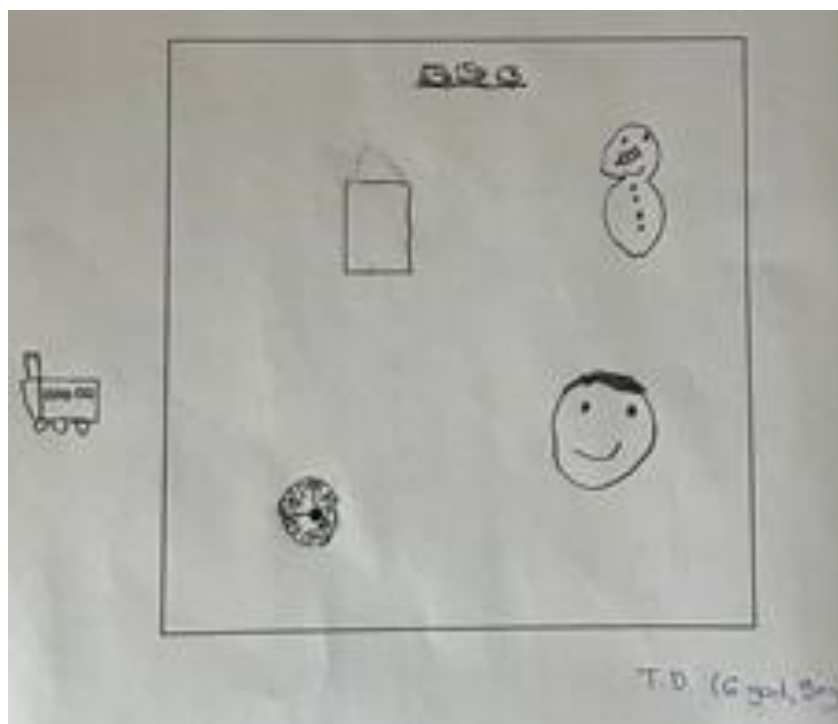

Slika 20: A. J. 6,10 g Pokemoni i bolnica

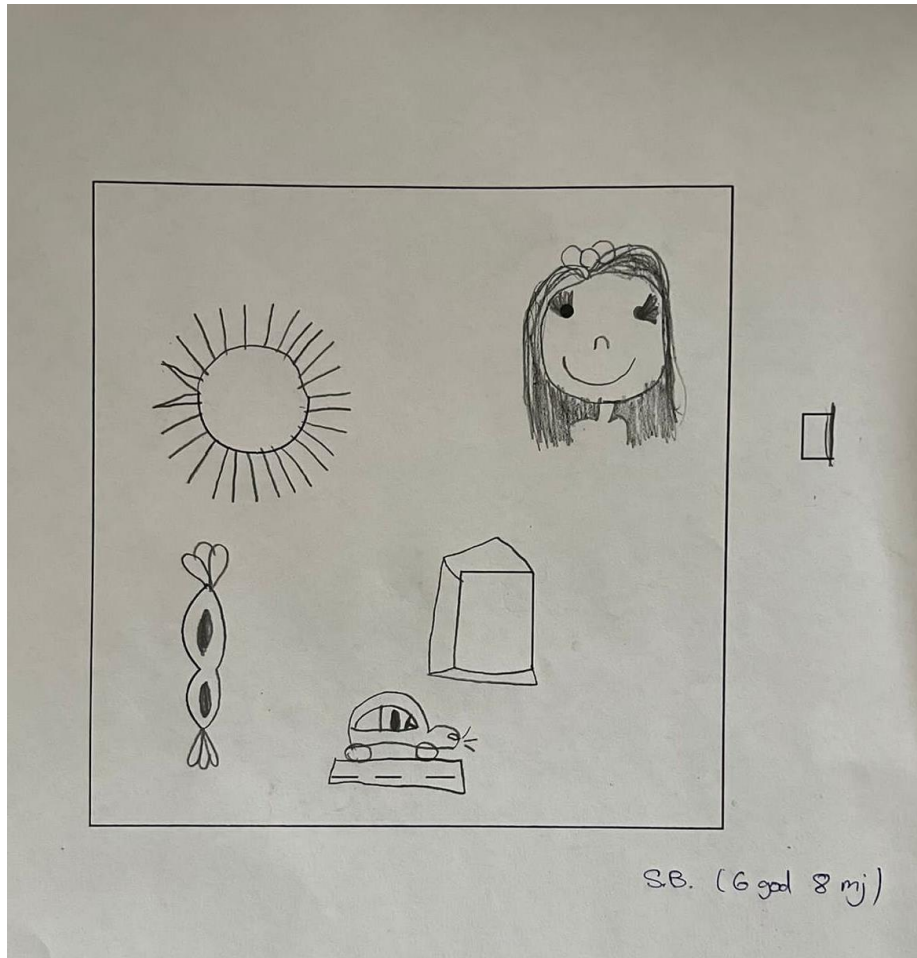
Slika 20 prikazuje rad djevojčice A. J. 6, 10 g. koja je svoj rad proširila izvan svih okvira dodajući prikaz vatrometa. Djevojčica u radu ostvaruje tematski povezanu cjelinu iako zadani elementi nisu međusobno povezani. Izmišljeni lik pokemona bogat je detaljima i raznim krivudavim linijama. Element izvan okvira također je tematski uklopljen u cijeli rad, a pomoću dvije ravne linije koje predstavljaju cestu rad se nastavlja neovisno o granicama okvira. Element izvan okvira poslužio je kao: „Ovo je početak bolnice ako se pokemoni opečeju na vatromet, sad ću ja tu nacrtati bolnicu.“ A. J. 6,10 g.

Slika 21: S.V. 6, 9 g. Suncokret i zgrada i cesta

Slika 22: T. D. 6, 9 g, Snjegović i tata

Slika 23: S. B. 6,8 g. Moja mama, poklon i sunce

Gore prikazani radovi (Slika: 21, 22, i 23) prikazuju vrlo jednostavna rješenja kojima su djeca završila ponuđene motive. Motivi u okviru su međusobno nepovezani, a ponuđeni motiv izvan okvira dovršen je kao pravokutnik ili nije uopće dovršen. U radovima nema ni tematske povezanosti ni dodavanja novih elemenata ili likova, a vremenski su bili gotovi nakon isteka dvanaest minuta.

9. ZAKLJUČAK

Likovno izražavanje djece za vrijeme ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja je od velike važnosti za cjelokupni rast i razvoj. Osim razvoja kreativnosti, kroz likovno stvaralaštvo djeca razvijaju i traže načine rješavanja problemskih situacija te mnoge situacije rješavaju na više načina prije nego dođu do konkretnog cilja. Djeca se također kroz likovne uratke lakše emocionalno izražavaju te izrade mnogo toga što riječima ne mogu objasniti. Kroz praktični dio rada djeci sam predstavila likovno-kreativne zadatke s temom neobičnih kombinacija uz ponuđene crte te neobične problemske situacije „kako bih živio pod morem?“. Također sam pred djecu stavila „Test kreativnog mišljenja“ autora Klause Urbana i Hansa Jellena. Kroz provedbu ova dva različita aspekta, uvidjela sam kako djeca puno lakše crtaju i opuštaju se u likovnim zadacima kada imaju konkretne upute što se od njih očekuje. Prilikom rješavanja likovno-kreativnih zadataka djeca su znala što se od njih očekuje te nisu imala puno upita ili nedoumica, dok je test kreativnosti izazvao veliku nesigurnost. Kroz provedbu testa djecu sam teško uvjerila da crtaju bez ikakvih uputa ili konkretnog zadatka, a tijekom crtanja često su tražili potvrdu rade li sve kako treba te moraju li nešto dodavati. Krajnji rezultati testa pokazali su međusobno kopiranje radova te veliki broj shematiziranih oblika kojima su djeca dalje izložena kroz svoj likovni razvoj, bilo u vrtiću ili kod kuće.

Likovne aktivnosti od rane dobi omogućavaju ostvarivanje dječjeg kreativnog potencijala vidljivog kroz igru s upotrebom različitih materijala i tehnika; razvijaju dječju vizualno-prostornu inteligenciju, maštu, estetsko percipiranje i specifične likovno-izražajne sposobnosti. Za razvoj dječje kreativnosti i likovnih sposobnosti vrlo je važan utjecaj odgojitelja koji uz stvaranje dobrog emocionalnog ozračja i bogatstva motivacijskih poticaja omogućava djeci samostalno istraživanje i eksperimentiranje različitim materijalima i sredstvima, upoznaje djecu s različitim likovnim područjima i tehnikama kroz planirane aktivnosti koje podrazumijevaju igru i rješavanje problema. Takva uloga odgojitelja podrazumijeva njegovu stručnu osposobljenost na likovnom području te poznavanje likovnog razvoja djece i metodički primjerenog planiranja likovnih aktivnosti koje potiču dječju kreativnost.

Literatura

1. Amabile, T. M. (1996). *Creativity in context: Update to the social psychology of creativity*. Boulder, CO: Vestview.
2. Arar, Lj. i Rački, Ž. (2003). Priroda kreativnosti. *Psiholgijske teme*, 12 (1), 3-22. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/12733>
3. Balić-Šimrak, A. (2010). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj*, 16-17 (62-63), 2-8. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/124737>.
4. Belamarić, D. (1986). *Dijete i oblik*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Bognar, L. (2012). Kreativnost u nastavi. *Napredak*. [Online] Vol.153 (1). str.9-20. Dostupno na - <https://hrcak.srce.hr/82857> [Pristupljeno: 25. kolovoza 2020.].
6. Craft, A. (2002). *Creativity and Early Years Education: A life wide foundation*. London: Bookcraft (Bath) Ltd, Midsomer Norton.
7. Csikszentmihalyi, M. (1996). *Creativity. Flow and the psychology of discovery and innovation*. New York: Harper Collins Publishers.
8. Cvetković-Lay, J.; Pečjak, V. (2004). *Možeš i drukčije*. Zagreb: Alinea.
9. Cvetković Lay, J., Sekulić Majurec, A. (2008). *Darovito je, što ću s njim?* Zagreb: Alinea.
10. Čudina-Obradović, M. (1990). *Nadarenost – razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno likovni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa.
12. Huzjak, M. (2006). Giftedness, talent and creativity in the educational process. *Odgojne znanosti*, 8 (1(11)), 289-300. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/26205>
13. Jurčević, A. (2018). Kreativnost djece rane i predškolske dobi. Doktorski studij na FSB: Uvod u znanstveno istraživački rad.
14. Kadum, S. (2019). Divergentno mišljenje u procesu suvremenoga odgoja i obrazovanja. *Metodički ogleđi*. [Online] Vol.26. (1). str.81-98. Dostupno na - <https://hrcak.srce.hr/220878> [Pristupljeno: 29. kolovoza 2020.].
15. Karlavaris, B. (1991). *Metodika likovnog odgoja I*. Rijeka: Hofbauer.
16. Karlavaris, B. i Krguljac, M. (1981). *Razvijanje kreativnosti putem likovnog vaspitanja u osnovnoj školi*. Institut za pedagoška istraživanja. Beograd: Prosveta.
17. Kind, P. M. i Kind, V. (2007). Creativity in science education: perspectives and challenges for developing school science. *Studies in Science Education*, 43, 1-37.

18. Kroflin, L., Nola, D., Posilović, A., Supek, R. ur. (1987). *Dijete i kreativnost*. Zagreb: Globus.
19. Mendeš, B., Ivon, H. i Pivac, D. (2012). Umjetnički poticaji kroz proces odgoja i obrazovanja. *Magistra Iadertina*, 7 (1), 111-122. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/99896>
20. Miljak A. (2009). *Življenje djece u vrtiću*: Zagreb: SM naklada.
21. Novaković, S. (2015). Preschool Teacher's Role in the Art Activities of Early and Preschool Age Children. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 7(1), 153-163.
22. Pejić, P., Tuhtan-Maras, T., Arrigoni, J. (2007). Suvremeni pristupi poticanju dječje darovitosti s kreativnim radionicama. *Magistra Iadertina*, 2(1), 133-149.
23. Slunjski, E. (2014). *Kako djetetu pomoći da ... (p)ostane kreativno i da se izražava jezikom umjetnosti: priručnik za roditelje, odgajatelje i učitelje*. Zagreb: Element.
24. Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić-zajednica koja uči, mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Zagreb: Spektar Media.
25. Slunjski, E. (2020). *Izvan okvira 5 - Pedagoška dokumentacija procesa učenja djece i odraslih kao alat razvoja kurikuluma*. Zagreb: Školska knjiga.
26. Srića, V. (2017). *Sve tajne kreativnosti: kako upravljati inovacijama i postići uspjeh*. Zagreb: Algoritam.
27. Šarančić, S. (2014). Dobrobiti likovnog stvaralaštva. *Napredak*, 154 (1-2), 91-104. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/138833>.
28. Zimmerman, E. (2009). Reconceptualizing the Role of Creativity in Art Education Theory and Practice. *Studies in Art Education. A Journal of Issues and Research*, 50(4), 382-399.

Prilozi

Popis slika

Slika 1: likovno kreativni proces.....	15
Slika 2: likovno kreativni proces.....	15
Slika 3: L.K. 5,5 g. Kuća i divovski cvijet.....	15
Slika 4: K.L. 6,1 g. Lopta, kocke i trokut.....	16
Slika 5: M.N. 6,9 g. Teta koja jede sladoled i rješava test.....	16
Slika 6: M.G. 6,5 g. Ribar lovi kuću.....	17
Slika 7: N.P. 6,6 g. Kuća s disalicom.....	17
Slika 8: Klaus Urban & Hans Jelle: TCT – DP test.....	18
Slika 9: E.S. 7,2 g. Čarobna šuma.....	20
Slika 10: A.K. 7,2 g. Frozen Olaf.....	21
Slika 11: V.B. 6,1 g. Cvijet i knjiga.....	21
Slika 12: B.D. 6,5 g. Gospodin Klještić.....	22
Slika 13: A.V. 6,6 g. Leptir koji jede lubenicu.....	23
Slika 14: L. S. 7,2 g. Monster princeza.....	23
Slika 15: Kreativni rad.....	24
Slika 16: A.G. 7,0 g. Dizalica koja baca kamene.....	24
Slika 17: D.K. 7,0 g. Moje dvorište.....	25
Slika 18: N.G. 7,1 g. Znakovi policajca.....	25
Slika 19: E. K. 6,12 g Gumeni bombon, sir i lubenica.....	26
Slika 20: A. J. 6,10 g. Pokemoni i bolnica.....	27
Slika 21: S. V. 6,9 g. Sunokret i zgrada i cesta.....	28
Slika 22: T. D. 6,9 g. Snjegović i tata.....	28
Slika 23: S. B. 6,8 g. Moja mama, poklon i sunce.....	29

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mogega rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis)

Zahvala

Zahvaljujem svojoj mentorici, doc. dr. sc. Svetlani Novaković na stručnoj pomoći i savjetima tijekom izrade završnog rada, kao i na prenesenom znanju iz metodika likovne kulture.

Također, zahvaljujem svim svojim kolegicama i prijateljicama te prijateljima, koji su uvijek bili uz mene i bez kojih cijeli ovaj put studiranja ne bi prošao tako lako i zabavno. Posebno bih istaknula kolegicu Vanju Polovinu i Saru Filko koje su bile uz mene od prvog dana studiranja te prijateljicu Emonu Ramadani koja me podržava još od srednje škole.

Posebnu zahvalu iskazujem cijeloj obitelji koja me podržavala i upućivala na pravi put.

I na kraju, najveću zahvalu za ono što sam postigla dugujem svojim roditeljima Silvi i Milanu, sestri Patriciji i zaručniku Svenu, koji su bili uvijek tu, uz mene, kao potpora i bezuvjetna ljubav.

Veliko hvala svima!

